

SISÄLLYS

1	YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO OPPILAITOKSESSA.....	1
2	YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO KOULUTUSTOIMINNASSA.....	3
2.1	Ikä	3
2.2	Alkuperä, kansalaisuus ja kieli	3
2.3	Uskonto, vakaumus ja mielipide	4
2.4	Terveystila ja vammaisuus	4
2.5	Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu	4
2.6	Seksuaalinen suuntautuminen.....	4
2.7	Poliittinen toiminta ja ammattiyhdistystoiminta	5
2.8	Perhesuhteet.....	5
2.9	Muu henkilöön liittyvä syy	5
3	HENKILÖSTÖPOLIITTINEN YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO.....	6
4	LÄHTEET	7

1 YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO OPPILAITOKSESSA

Tämä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma on osa Pohjantähti-opiston toiminta- ja laatukäsikirjakokonaisuutta. Suunnitelman tarkoituksena on kehittää ja tukea erilaisuuden rikkauden, yksilöllisyyden ja yhdenvertaisuuden arvojen toteutumista opiston toiminnassa vapaan sivistystyön oppilaitoksena. Suunnitelma päivitetään vähintään kolmen vuoden välein.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo merkitsevät ennen kaikkea kunkin ihmisen ihmisarvon kunnioittamista ja oikeudenmukaista kohtelua osana yhteiskuntaa. Yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka on turvattu Suomen perustuslaissa, ja sitä toteutetaan ja edistetään lainsäädännössä ja ihmisoikeussopimuksissa määritellyillä syrjinnän kielloilla. Yhdenvertaisuuslaki kieltää kenenkään syrjimisen iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvolaki kieltää erityisesti sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän. Syrjinnän kieltä tarkennetaan lisäksi työlainsäädännössä ja rikoslaissa.

Yksilöillä tulisi siis olla yhdenvertaiset mahdollisuudet muun muassa saada koulutusta ja kehittää itseään erilaisuuksista riippumatta. Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan 2 §:n mukaan koulutuksen ja ammatillisen ohjauksen saamiseen liittyvässä julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Koulutukseen osallistuvat henkilöt ovat velvoitettuja edistämään opiskelijoiden yhdenvertaisuutta toiminnallaan, ja koulutuksenjärjestäjien tulee laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi oppilaitoksessaan.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksessa tarkoitetaan eri taustojen ja valmiuksien tunnistamista ja huomiointia, sekä oppimisympäristön ja opetuksen muokkaamista siten, että henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista. Yhdenvertaisuuden edistäminen on pohjimmiltaan asennekysymys; tärkeintä on yhteisön jäsenten halu parantaa keskinäistä vuorovaikutusta ja luoda ilmapiiri, jossa kaikkia arvostetaan, huomioidaan ja tuetaan tasa-arvoisina yksilöinä. Kuvioissa 1 ja 2 määritellään muutamia keskeisiä käsitteitä, joiden ymmärtäminen on lähtökohtaisesti tärkeää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelussa.

HÄIRINTÄ

Uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai hyökkäävän ilmapiirin luominen
Esimerkki: Oppilaitoksen opettajanhuoneessa jotkut opettajista kertovat jatkuvasti etnisiä ja seksuaalivähemmistöjä loukkaavia vitsejä, eikä kukaan puutu asiaan.

KOHTUULLINEN MUKAUTTAMINEN

Yhdenvertaisuuslain mukaan työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisen henkilön työhön tai koulutukseen pääsyn, työssä selviämisen ja työuralla etenemisen turvaamiseksi. Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Kohtuullinen mukauttaminen ei saa aiheuttaa suhteetonta rasitetta työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle. *Esimerkki: Liikuntaesteisille opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus suorittaa maastokurssi vaihtoehtoisella tavalla.*

MONIKULTTUURISUUS

Monikulttuurisuus on käsite, joka useimmiten ymmärretään etnisten ryhmien välisenä kulttuurien monimuotoisuutena. Nykyään monikulttuurisuuskäsitettä käytetään myös laajemmin monimuotoisuuden synonyyminä siten, että se kattaa myös esim. seksuaali- ja sukupuoli-identiteettien monimuotoisuuden. Joskus monikulttuurisuus korvataan myös termillä kulttuurien välinen vuorovaikutus (inter-cultural dialogue).

Kuvio 1. Keskeisiä yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä käsitteitä (1).

Lähde: Sisäministeriö, 2013.

MONIPERUSTEINEN SYRJINTÄ

Ihminen voi joutua syrjityksi eri perusteilla eri tilanteissa tai samassa tilanteessa useammalla eri syrjintäperusteella. Yleisimpiä ns. toisia perusteita ovat ikä ja sukupuoli.

MUODOLLINEN YHDENVERTAISUUS

Samanlaisessa tilanteessa ihmisiä kohdellaan aina samalla tavoin. Koska muodollinen yhdenvertaisuus merkitsee kaikille samanlaista kohtelua lähtökohtaisista eroista (esimerkiksi ikä, terveydentila, kieli tai sukupuoli) riippumatta, ei se takaa yhdenvertaisuuden toteutumista.

Esimerkki: Oppilaitoksen sisäänpääsyvaatimuksena on 170 cm vähimmäispituus, vaikka miehistä keskimäärin 95 prosenttia ja naisista vain 30 prosenttia täyttää tämän ehdon.

POSITIIVINEN ERITYISKOHTELU

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esimerkiksi vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Yhdenvertaisuuslain 7 § mukaan positiivisen erityiskohtelun on oltava pyrityn tavoitteen kannalta oikeasuhteista.

SAAVUTETTAVUUS, ESTEETTÖMYYS JA KÄYTETTÄVYYS

Ollakseen saavutettavaa on ympäristön, palvelun tai tarjonnan oltava myös mahdollisimman esteetöntä eli erilaisten ihmisten käyttöön soveltuva. Saavutettavuudesta lisätietoa löytyy esim. opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksestä *Hitaasti mutta varmasti? Saavutettavuuden edistyminen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2000-luvulla*. Käytettävyydellä tarkoitetaan, että esim. sähköiset oppimateriaalit ovat käytettävissä erilaisilla apuvälineillä.

SYRJINNÄN VAARASSA OLEVAT RYHMÄT

Väestöryhmät, jotka ovat heikommassa asemassa yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi lapset ja nuoret, vanhukset, etniset, uskonnolliset ja kielelliset vähemmistöt, vammaiset sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt. Vaikka puhutaan syrjinnän vaarassa olevista ryhmistä, on hyvä muistaa, että syrjintä koskettaa aina yksilöä ja tämän identiteettiä.

Kuvio 2. Keskeisiä yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä käsitteitä (2).

Lähde: Sisäministeriö, 2013.

2 YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO KOULUTUSTOIMINNASSA

Jokainen Pohjantähti-opiston järjestämään koulutukseen osallistuva on oikeutettu asianmukaisen opetus- tai kurssisuunnitelman mukaiseen opetukseen ja ohjaukseen. Tukea tarjotaan jokaiselle sitä tarvitsevalle, ja kohtuullisen mukauttamisen periaatetta sovelletaan, jos sen katsotaan tukevan yhdenvertaisuuden toteutumista. Oppimateriaalit ja työvälineet ovat tasapuolisesti käytettävissä, ja opiskeluolot pyritään tekemään kaikille soveltuviksi. Opintosuorituksia arvioidaan opetussuunnitelmien mukaisesti. Opiskelijan henkilökohtaiset ominaisuudet eivät vaikuta arviointiin, eikä opiskelijoiden suorituksia tai taitoja verrata toisiinsa.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi ihmisten erilaisuudesta ja muista aiheeseen liittyvistä asioista puhutaan avoimesti. Opisto järjestää myös erityisiä teemapäiviä aihepiirin ympärille.

Pohjantähti-opisto vastustaa syrjintää kaikissa muodoissa, puuttuu siihen ja pyrkii ennaltaehkäisemään sitä suunnitelmallisesti. Tavoitteena on luoda kannustava, hyväksyvä ja turvallinen opiskeluympäristö, jossa ketään ei häiritä tai kiusata. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun, seksuaalisen suuntautumisen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjinnän ehkäisemiseksi on laadittu suunnitelma, joka vastaa syrjinnän perusteisiin.

2.1 Ikä

Pohjantähti-opisto järjestää linjamuotoista koulutusta ja lyhytkursseja erilaisille kohderyhmille, joiden ikähaarukka voi vaihdella muutamasta vuodesta vuosikymmeneen. Opistossa opiskelevien ja opiskelleiden joukkoon kuuluu kaikkien ikäryhmien edustajia lapsista vanhuksiin.

Koulutuksiin osallistuvien ikä otetaan huomioon koulutusten sisältöjen suunnittelussa. Monen ikäisistä koostuvien ryhmien koulutuksessa pidetään huolta siitä, että materiaaleja ja opetustahtia voidaan tarpeen tullen mukauttaa.

2.2 Alkuperä, kansalaisuus ja kieli

Koulutusta tarjotaan suomalaisille ja maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille, joten eri alkuperät, kansalaisuudet ja kielet ovat näkyvästi esillä opiston kouluyhteisössä. Opisto kohtelee kaikkia opiskelijoita tasapuolisesti heidän taustastaan riippumatta, ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena. Kielelliset erot huomioidaan opetuksessa ja kieli-muurit pyritään ylittämään löytämällä yhteisiä viestintätapoja.

Kulttuurieroista sekä niihin liittyvistä erilaisista tavoista ja arvomaailmoista keskustellaan aktiivisesti osana opetusta sekä muussa vuorovaikutuksessa. Syrjivästä, rasistisesta ja epäkunnioittavasta käytöksestä sekä kielenkäytöstä puhutaan ja sopimattoman toiminnan tunnistamista opetellaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Tavoitteena on eri

alkuperien ja kulttuurien ymmärtäminen, hyväksyminen ja kunnioittaminen sekä ennakkoluulojen vähentäminen.

2.3 Uskonto, vakaumus ja mielipide

Pohjantähti-opisto on uskonnollisesti sitoutumaton kansanpisto, jossa eri uskontoihin ja vakaumuksiin suhtaudutaan avoimesti ja yhdenvertaisesti. Juhlapyhien ja muiden eri uskonnoille tärkeiden tapahtumien merkittävyys ymmärretään, ja ne pyritään huomioimaan koulutyössä niin, ettei siitä kuitenkaan ole haittaa opinnoille. Eri uskontoihin ja vakaumuksiin tutustutaan osana kulttuurintuntemusta.

Ketään ei syrjitä mielipiteen perusteella. Mielipiteenvapautta kunnioitetaan ja eri mielipiteistä pyritään keskustelemaan rakentavasti ketään arvostelematta. Mielipiteen ilmaisua harjoitellaan ja siihen kannustetaan opetuksen yhteydessä.

2.4 Terveystila ja vammaisuus

Vammaiset ja vajaakuntoiset kuuluvat opiston toiminnan tärkeimpiin kohderyhmiin. Kaikkia kohdellaan mahdollisimman yhdenvertaisesti ja jokaisen ihmisarvoa kunnioitetaan terveydentilasta tai vammaisuudesta riippumatta. Koulutustilat pyritään tekemään esteettömiksi, ja apuvälineitä sekä sovellettuja materiaaleja hyödynnetään tarpeen mukaan.

Terveystila ja vammaisuus ovat henkilökohtaisia asioita, ja on jokaisen oma asia päättää, mitä niistä haluaa kertoa muille yhteisön jäsenille. Terveydellisistä rajoituksista ja vammaisuudesta kuitenkin kannustetaan keskustelemaan luottamuksellisesti opetushenkilöstön kanssa, jotta parhaiten soveltuvan opetuksen ja tuen saaminen voidaan varmistaa.

2.5 Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu

Pohjantähti-opisto tarjoaa samat koulutus- ja opiskelumahdollisuudet kaikille sukupuolille, eikä ketään syrjitä sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella opetuksessa tai opiskelijavalinnassa. Jokainen on oikeutettu valitsemaan kutsumanimensä sekä määrittelemään sukupuoli-identiteettiään kuvaavan termin, jota käytetään opiskeluyhteisössä.

Sukupuolen moninaisuus pyritään huomioimaan koulutussisällöissä ja oppimateriaaleissa, jotta tietoisuutta moninaisuudesta saadaan lisättyä ja opiskeluympäristöä voidaan hyväksynnän kautta kehittää turvallisemmaksi kaikkien sukupuoliryhmien edustajille. Opisto puuttuu sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan häirintään heti, kun siitä saadaan tieto.

2.6 Seksuaalinen suuntautuminen

Jokaisen seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan yhdenvertaisesti. Seksuaalinen moninaisuus otetaan huomioon opetuksessa ja muussa toiminnassa, ja siitä keskustellaan yhteisesti suvaitsevan ilmapiirin luomiseksi. Opisto ei hyväksy seksuaaliseen

suuntautumiseen perustuvaa epätasa-arvoista kohtelua tai seksuaalista häirintää missään muodossa.

2.7 Poliittinen toiminta ja ammattiyhdistystoiminta

Pohjantähti-opisto on poliittisesti sitoutumaton kansanopisto, jossa jokaisen oikeutta harjoittaa poliittista tai ammattiyhdistystoimintaa kunnioitetaan. Poliittiseen toimintaan tai ammattiyhdistystoimintaan osallistuvia ja osallistumattomia kohdellaan tasapuolisesti, eikä ketään aseteta eri asemaan poliittisen kannan tai näkemyksen perusteella.

Poliittiseen toimintaan ja ammattiyhdistysten toimintaan tutustutaan osana yhteiskuntatiedon opetusta. Poliittisista kysymyksistä kannustetaan keskustelemaan ja vaihtamaan mielipiteitä rakentavasti.

2.8 Perhesuhteet

Opisto kohtelee kaikkia yhdenvertaisesti kenenkään perhesuhteista riippumatta. Perheeseen tai sukulaisiin liittyvistä seikoista johtuvaa syrjintää ehkäistään rohkaisemalla opiskelijoita tutustumaan toisiinsa. Perhesuhteet ovat lähtökohtaisesti jokaisen yksityisasia ja kukin on oikeutettu päättämään, mitä niistä haluaa kertoa. Opiskelijan perheeseen tai huoltajaan ollaan yhteydessä, mikäli se on opiskelijan alaikäisyyden tai muun syyn vuoksi tarpeellista.

2.9 Muu henkilöön liittyvä syy

Ketään ei syrjitä myöskään muun henkilökohtaisen ominaisuuden, kuten ulkonäön, persoonan tai temperamentin, perusteella. Kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti riippumatta mistään henkilöön liittyvästä syystä. Opisto pyrkii kaikessa toiminnassaan tukemaan ja edistämään erilaisuuden rikkautta ja ihmisten yksilöllisyyttä arvostavaa toimintakulttuuria.

3 HENKILÖSTÖPOLIITTINEN YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO

Pohjantähti-opisto on sitoutunut edistämään yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutusta myös henkilöstön keskuudessa. Työsopimuslaissa säädetään, että työntekijöitä tulee kohdella tasapuolisesti, jollei poikkeus ole hyväksyttävä, kun työtehtävät ja asema otetaan huomioon. Määrä- ja osa-aikaisten työsuhteiden työehdot eivät saa olla muita epäedullisempia työsopimuksen keston tai työajan pituuden vuoksi ilman asiallista perustetta. Tasa-arvolain mukaan henkilön sukupuoli, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu eivät ole perusteita eriarvoiseen kohteluun.

Syrjinnän perusteisiin vastaava opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman perusperiaatteet pätevät myös Pohjantähti-opiston henkilöstöpolitiikkaan ja työympäristöön. Mikään mainituista ominaisuuksista ei ole hyväksyttävä peruste epätasa-arvoiseen kohteluun samassa tai eri asemassa olevien henkilöstön jäsenten välillä eikä työpaikkakiusaamista tai häirintää suvaita. Ongelmatilanteisiin ja konflikteihin puututaan tarpeen vaatiessa ja niitä pyritään ehkäisemään kannustamalla työntekijöitä avoimeen viestintään. Opiston tavoitteena on ylläpitää yhteisöllistä, arvostavaa ja motivoivaa työilmapiiriä.

4 LÄHTEET

Finlex (2020). Työsopimuslaki.

Saatavilla verkosta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>

Oikeusministeriö (2020). Oppia kaikille! Yhdenvertaisuussuunnittelun opas oppilaitoksille.

Saatavilla verkosta <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Oppia+kaikille+suomi/09dd5121-d98e-487c-9acf-ee768620da0e/Oppia+kaikille+suomi.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2020).

Saatavilla verkosta <https://stm.fi/tasa-arvo/lainsaadanto>

Tasa-arvovaltuutettu (2020). Tasa-arvolainsäädäntö.

Saatavilla verkosta <https://tasa-arvo.fi/lainsaadanto>

Tasa-arvovaltuutettu (2020). Oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelma.

Saatavilla verkosta <https://tasa-arvo.fi/tasa-arvotyö-kouluissa-ja-oppilaitoksissa>